

ספלת הרומאים במעלה בית חורון

...בלילה, חנה צסטיוס במקום שנקרא סקופוס (הר הצופים) וכאשר למחרת המשיך במסעו היה כמעטוד את אויביו. והיהודים הלכו בעקבות קורתנועתו ותקפו מן העורף את מאספו וגרמו לו אבידות רבות. כן תקפו הם את האגפים והמזקפים שלצדי השדרה הרומאית והתיצבו בשני עברי הדרך והטרידום בלי הרף ב"אש" חצים ורומחים אלכסונית. וזאת בלי שמאסף הרומאים ראה יכולת לעצמו לפנות כלפי אלה היורים עליו מאחור, בחשבו כי אין קץ למספר רודפיו וכן לא העיזו להדוף את אלה התוקפים אותם משני עבריהם כי חימושם הכבד היה למשא עליהם, ומפקדיהם חששו פן ימצאו משבשים את סדר מערכתם ותנועתם. ואת היהודים ראו לעומת זאת כשהם קלים בצידם ותנועתם ומוכנים בכל שעה לעריכת התנפלויות וגיחות עליהם. על כן היו מוכנים הרומאים לסבול רבות מבלי יכולת לשלם גמול ליריביהם. לאורך הדרך כולה נפגעו והלכו הרומאים, ומערכתיהם שובשו הלך וחזור, והניתקים משורותיהם נהרגים — — — לבסוף, ברוב עמל, הגיעו הרומאים אל מחנם הקודם שבגבעון, לאחר שהפסידו חלק גדול ממשא-הכבודה שלהם, יחנו שם. צסטיוס היה עכשיו אובד-עצות והתמהמה יומיים בגבעון. ביום השלישי מצא שהעברים הגבירו את כוחם וכל השטחים סביבו שורצים. על כן החליט המצביא הרומאי שככל שישאר באותו מקום זמן רב יותר כן ירבו אויביו.

על כן פקד הוא קודם כל לשחרר את עצמו מכל התובלה והכבודה שהכבידו על מהירות מסע-צבאו ומשום כך הרגו הרומאים את כל בהמות-המשא, פרט לאלו שנשאו תחמושת ונשק, ומכונות-המלחמה — בשל ערכם של אלה, וכן בכדי שלא יפלו בידי היהודים שישתמשו בהללו נגדם. ואחר כך הורה להתקדם לקראת בית-חורון.

היהודים לא הרבו כל-כך להציק לרומאים כל זמן שהם התקדמו בשטח פתוח ומישורי, אולם ברגע שהאויב נדחק למיצרי בקעות ולמעברים, במורד מן ההרים, הקדימו אחדים את הרומאים וסגרו להם את המוצא מהבקעה, ואחרים תקפו אותם מן העורף, ללחצם אל תוך הבקעה, והמונם העיקרי של היהודים נערך על פני הצוקים שמעל למיצר בו נעו הרומאים, לכל אורכו והמטירו את יריותיהם לתוך השדרה הרומאית.

אם חיל-הרגלים הרומאי לא ידע כבר כיצד להגן על עצמו, הרי חיל-הפרשים היה במצב גואש עוד יותר, כי מטרה-היריות היה כזה שלא יכלו עוד לנוע בסדר ערוך בדרך, והצוקים היו כה גבוהים ותלולים שנבצר היה מפרשים לעלות בהם ולתקוף את היהודים בהרים. ואף הגאיות והתהומות שעברום היו כאלה שכאשר מעדו רגלי הרומאים נפלו לתוכם, ולא ניתן היה להם לא להלחם וגם לא לסגת... ואילו לא ירד הלילה — הרי עוד מעט והעברים היו שובים או משמידים את צבא צסטיוס כולו באותו מקום. עם רדת הדמדומים עלה בידי הרומאים להמלט אל בית-חורון ויחנו שם. ואילו היהודים, באותו זמן עצמו תפשו מיד את כל המעברים והמיצרים מסביב, וצפו לעת יצאו מחניתם.

עתה עמד צסטיוס על המצב וראה כי לא יוכל עוד לצאת משם במסע גלוי; והוא העלה תחבולת-הטעיה, כדי לאפשר את הסתלקות צבאו. הוא השאיר במחנה כ-400 איש, מהחיילים הטובים ביותר שלו, שבחרם לכך, והציבם על סוללות-המחנה, בהוראה — שע"י הרמת נסי-המשמרות וקריאות-משמר מקובלות עם אשמורת הבוקר את יסיחו תשומת לבם של היהודים ויניעום לחשוב כאילו הצבא הרומאי כולו עודו חונה במקום. בו בזמן שהפלגה הרומאית ביצעה את המשימה בהתאם לפקודה, נסוג שאר המחנה בשקט ובהסתר; ובמאמץ עליון עשה מסע-לילה על-פני כבדת-דרך של 30 ריס.

כאשר באו היהודים בבוקר השכם ומצאו את המחנה עזוב, הרגו בחציהם, עד החייל האחרון, את פלגת-ההשהיה הרומאית, ורדפו אחרי צסטיוס. אמנם לא השיגוהו, בגלל השהות שהוא רכש לו ע"י מסע-הלילה — וביום עוד החיש את קצבו. אולם בשלב זה נהפכה כבר נסיגת הרומאים לבריחה סתם. הם השליכו את כל מכונות-המלחמה הכבדות שלהם, כלי-המצור, וכלי-ההטלה — שהיהודים אספום לשלל, על מנת להשתמש בו אחר כך נגד הרומאים. לאחר שהצבא העברי רדף אחרי האויב עד אנטיפטריס, ריכזו הוא את כל השלל — וחזר לירושלים בצהלה על נצחון כה גדול שנרכש באבידות כה קטנות, תוך גרימת אבידות כבדות כל-כך (חמשת אלפים ושלוש מאות רגלי, ושלוש מאות ושמונים פרש) לאויב.

(לפי יוסף בן-מתתיהו (פלביוס), "מלחמת היהודים", ספר ב', פרק י"ט, קטעים ז, ח, ט)

שתו — תהיה בצימצום — כתוצאה מקרבות ההת-
 קפה שקדמו לשלב הרדיפה — מזה, וההשהיה — מזה.
 הכוח-המשהה יכול לנצל את החולשות האלו של
 התוקף-הרודף ע"י עריכת מארבים, וכן מלכודות
 מוכנות-מראש, תוך שימוש במסתור הטבעי ובהס-
 תמך על אי-הידיעה היחסית של האויב המתקדם
 לגבי מבנה פני-השטח. השפעה בולמת רבה עשויה
 להיות — נוסף על מכות-נגד מקומיות אלו —
 להתקפת-נגד טקטית הנערכת תוך-כדי-קרבה-שהיא
 — כי היא מכוונת אל אחד מעורקי-ההספקה העיק-
 ריים של התוקף, או מאיימת בגיתוק אחת מיחידותיו
 הקדמיות.

(8) לסיוע אוירי (לפחות — חלקי) יכולה
 להיות השפעה חיובית-ביותר על התנאים בהם מת-
 נהל קרב-השהיה; ואילו היעדרו המוחלט, ויתר-
 רון גמור לתוקף באויר, מקשה עד-מאד על ביצועה
 של ההשהיה.

מבוצעת בכלי-רכב מנועיים — אם כי ודאי צריך
 לשאוף לכך. ברוב המקרים תהיה הניידות תלויה
 בכושר-המשא והיכולת הגופנית של
 חיל-הרגלים, ובאמצעי-תנועה בלתי-מונעים לטל-
 טלתו של הנשק-המסייע הבינוני.

(7) מכות-נגדיות, מארבים ומל-
 כודות. כדי שפעולת-השהיה תוכתר בהצלחה —
 הכרחי, בדרך כלל, שתבוצע באופן יזום ותוקפני.
 רצוי הוא שהתנועה-האחורה תהא מופסקת מפעם-
 בפעם, על מנת להנחית לאויב מהלומה מקומית,
 העלולה להאיט את התקדמותו יותר מאשר השהיה
 שבוצעה בעיקר ע"י אש.

לניהול תוקפני ודינמי של קרב-השהיה נותן
 במיוחד השטח-ההררי אפשרויות רבות. בהיות
 והאויב המתקדם ורודף הנו, ברוב המקרים, מפוצל —
 עלולות תצפיותיו והבטחותיו להיות מאורגנות-פחות
 בשלב זה; וכן אפשרי שכוחו יהיה מותש, ותחמר

— — — במשך חמשים השנים האחרונות — מאז שימשו הקרבות בין היפנים לרוסים בהרי
 מונג'וריה (1904-05) כמבשריהם של מבצעי זמננו-אנו — רבתה ותכפה יותר ויותר הלחימה בהרים,
 ואף בהרים-הגבוהים; הכרח הוא לציין כי חזיון זה מוסיף להתמיד, ואף היה למודגש יותר...
 קפיטן ר. גאלה, צבא-צרפת, "ההר והאיסטרטגיה", 1951.

סיכומים ומסקנות

רק שלב-מעבר (פתיחה) לקראת התקפה אופרטי-
 בית ואסטרטגית נגדית, הרי היא, גם בשטח ההר-
 רי, צורת-הקרב החלשה יותר. אולם, לאותו צד שאין
 לו סיכוי (בכלל — או, לפחות, למשך תקופה מסוימת)
 ליצור את העדיפות הדרושה לנטילת היזמה, ישנה
 כאן האפשרות גם כשעצמת-כוחות מוגבלת, לרתק
 את האויב ולהתישו, למשך-זמן ארוך יותר מזה הניתן
 בסוגי-שטח אחרים; ולעתים אף למנוע ממנו הכ-
 רעה אופרטיבית ואסטרטגית בכלל.

3. השפעת-גומלין של זירות הרריות
 ומישוריות במערכת אסטרטגית אחת.
 על כן צבא, אשר צריך לפעול בכמה זירות בבת
 אחת — יצור בדרך-כלל את המאמץ-העיקרי האופני-
 סיבי שלו בזירה מישורית, ויבטיחו ע"י דפנסיבה
 בשטח הררי. אמנם, לפעמים יכולות המסיבות
 להביא לידי הפיכת סדר זה. ע"י יצירת המאמץ
 האופנסיבי דוקא בזירה ההררית. אפשרי לעתים לה-
 שיג הפתעה אסטרטגית. אולם מצביא העושה
 מהלך מעין-זה, יצטרך לחשב היטב את כוחותיו —
 ולהביא בחשבון את התוצאות של החלשת עצמתו

ראשי-הפרקים אלה, המתבססים על לקח המסעות
 והקרבות בהרים, בעיקר במלחמת העולם השניה, מר-
 ליכים אל המסקנות העיקריות הבאות:

1. במערכת אסטרטגית ואופרטיבית
 בשטח-הררי — מכריעה עדיפות-
 העצמה.

תנאי השטח ההרריים מגבילים את השפעת אותם
 הגורמים אשר בסוגי-שטח אחרים פועלים לטובת
 היזמה האסטרטגית והאופרטיבית: הפתעה, תמרון,
 ניידות, יצירה מהירה ומוחלטת של מאמץ-עיקרי —
 והעברתו הזריזה מגזרה לגזרה. למרות זאת, גם בשטח
 הררי, ההתקפה האסטרטגית והאופרטיבית הנה צר-
 רת-הקרב העדיפה. אמנם, הצלחתה מותנית באופן
 בולט — להבדיל מטיפוסי-זירה אחרים — בעדיפות-
 העצמה הכוללת של התוקף, המצטרפת מכוח-מספרי,
 באמצעי-אש ובאמצעים לוגיסטיים (כמוכח ממצבי-
 תיקו באיטליה, 1943-44, וקוריאה, 1951).

2. כוחות מצומצמים יכולים להש-
 הות, או אף למנוע, הכרעה אסטרטגית
 ואופרטיבית. הדפנסיבה הגמורה, שהיא איננה

בזירה המישורית (שברוב המקרים רק על חשבונה של זו יכול הוא להשיג את העדיפות הנדרשת לאופני סיבה בזירה הררית); כן יצטרך הוא לשקול גם זאת, שבזירה מעין זו תצריך השגת ההכרעה זמן רב יר-תר, — ועד שתושג, קרוב לודאי שלא יהיה ביכולתו ליטול את היזמה בזירה המישורית.

4. המערכה הטקטית בשטח הררי מוכרעת לא ע"י העצמה אלא ע"י איכות ברמה הטקטית פוחתת השפעתם של תנאי השטח ההררי — בניגוד לטיב השפעתם הנ"ל שברמה האסטרטגית והאופרטיבית — דוקא אפר שריות גדולות יותר להפתעה ולתמרון מבכל סוגי שטח אחר. יתרונותיו אלה עשויים להיות מנוצלים ע"י התוקף והמגן כאחד. על כן הויכוח, „האם ההת-קפה או ההגנה הטקטית היא העדיפה בשטח הררי“, ויכוח סרק הנו. — אותו צד אשר מטיב לנצל את האפשרויות שבפני-הקרקע לכיסוי תנועתו או לחיזוק עמדתו או הסואתו — הצד אשר לו היכר לתהגופנית הגבוהה יותר לתימרון מאומץ ולמסעות בעומס-כבד בשטח קשה — הצד, שסיריו נועזים יותר ומדויקים יותר — הצד אשר ישתמש בנשקו (ובעיקר — בנשק הקל והבינוני) — בעילות-יתר ובכושר-קליעה רב יותר — הצד, המסוגל לבצע תמרון-הסתננות עמוק — או, הצד אשר מסוגל לבצר את משלטיו היטב, ולשלוט על כל מעבריו ופרצותיו וביניהם, בחגורת-אש רצופה, והוא יהיה מסוגל גם להפעיל מכה-נגדית מידית, בכל קטע של מערכו — זה יהיה הצד העדיף.

בקיצור, בקרב הטקטי בשטח הררי, אין זה מכ-ריע, מי התוקף ומי המגן, ולמי יתרון באמצעי-לחי-מה ובמספר — אלא יחידתו של מי מאומנת יותר, ואזיהו המפקד המוכשר יותר.

לכן, האמרה הגרמנית ש„ארץ-הרים היא שדה הפעולה שנועד בשביל האדם-הקטן“, („האדם-הקטן“ — פירושו כאן: הצד החלש יותר) הנה גכונה רק במידה מוגבלת. האמת היא, שהזירה ההררית מחזקת את ידי „האדם הקטן“ בתנאי שלו גם האיכות והאימון הגבוהים-יותר.

5. שיתוף-הפעולה של כל החילות. כפי שכבר הוסבר בגוף המאמר, מצריכים שטח ההררי, כבר החל מהיחידה הטקטית הקטנה ביותר צות-לוחם המצרף את סוגי-הנשק ומכשירי-הלחימה השונים; לפיכך, הרי שילוב הרמוני בין כל הכלים החילות — הפעולה התקינה של דרכי הקשר ותיאום ביניהם — והשליטה הגמישה, המוחלטת, של הפיקוד על אמצעיו המגוונים — נדרשים הם וחשובים בשטח

הררי יותר מבסוגי-שטח אחרים.

6. היכולת הלוגיסטית קובעת את

היכולת הטקטית.

בכל טיפוס אחר של שטח הנה, כידוע, המערכת הלוגיסטית אחד הגורמים האיסטרטגיים והאופרטי-ביים הקובעים ביותר. ואילו בשטח ההררי, תלוי בה באופן בולט-במיוחד גם כושר לחימה הבלתי-אמצעי של היחידה הטקטית הבינונית, ואפילו של זו הקטנה. מי שיכול לספק תחמושת ומזון ברציפות, ובכמות הנדרשת, גם למשלטים המבודדים והקשים ביותר, מי שיכול לפנות את פצועיו במהירות וביע-לות, מי שיכול להגן על לוחמיו בפני קשיי הקרקע ומזג-האוויר שבארץ-הרים, מי שמוצא את אורח ההספקה והתובלה המאפשרים להגדיל את טו-ח-פעולתה של היחידה הקטנה ואת כוח-האש שלה, — הוא אשר ידו על העליונה בקרב הטקטי בשטח הררי.

7. משמעותה של מלחמת-הרים לגבי

צבאנו. בשביל צבא-הגנה-לישראל מלחמת-הרים איננה בגדר סוגי-לחימה אחת מיני רבות, כי אם חייבת היא להיות בו בין הנושאים המרכזיים ללימוד, למחקר ולעיון; כי סוגי-קרקע הרריים קובעים במידה רבה את אופי זירות-הקרב והאפשרויות האופרטיביות הן בתוך הארץ והן מעבר לגבולותיה.

הכול כאן בקושרים, כדי לתת בידי יושבי הארץ אמצעי הגנה נוחים בפני צבאות גדולים. זוהי ארץ המארב, המבוך והאפתעה, בה יחסר לצבאות גדולים מרחב להלחם, והמגינים — רואים-ואינם-נראים; בה מעיקרי הקרב הם: הזריזות והרגל הבוטחת, כוח-החתף וכושר-הזינוק. ג. א. סמית.

כרשות מפוארות ביותר של המסורת העברית העתיקה קשורות דוקא במלחמת-ההר — החל ממל-חמת דבורה, במערכות סביב הגלבוע, ומבצע-ההס-תננות של יהונתן בן-שאו ליד מכמש — ועד לקרבות אמאוס, בין-חורון, בית-צור ובית-זכריה. כמוה קשורה אף מסורת-הקרב הצעירה, של צבאנו המחודש, בקרבות-הרים בגליל-העליון, התחתון והמרכזי, ומעל לכל — במערכת על הבירה, בלב ארץ-יהודה ההררית.

על כן נקראים אנו להעמיק למוד בפרשה זו במיוחד, ולנסות למצות את הלקח הכלול במערכות ההיסטוריות בשטח הררי, והן במלחמת העולם השנייה, הקרובה עדיין אלינו. נסיון לכך ייעשה בהזדמנות נאותה, כהשלמה וביסוס לראשי-פרקים אלה.